Lisa 5. Ülevaade ruumi mõiste käsitluse muutustest

Üleriigilise planeeringu ülesandeks on riigi ruumilise arengu suunamine. Seega on planeeringulahenduse asjakohasuse ja ruumipoliitika eesmärgistamise seisukohast võtmetähtsusega, kuidas me ruumi ja ruumilisust mõistame.

Akadeemilises kirjanduses on alates 1990ndate lõpust (Graham ja Healey, 1999) juhitud tähelepanu riiklikes planeerimisdokumentides rakendatud ruumimõiste vastuolule hilismodernse ühiskonna ruumilise praktika olemusega (nt Davoudi ja Strange, 2008). Akadeemilise kriitika põhiline fookus on olnud, et planeeringute koostamisel on lähtutud territoriaalse ruumi (maakasutuse-põhise ruumi) – ruumi kui 2-dimensioonilise mahuti – mõistest. Samal ajal omavad kaasaegne ruumiline praktika ja ruumiprotsessid reaalsuses pigem võrgustikulisi ja süsteemsetel omavahelistel suhetel põhinevaid omadusi (Healey, 2007; vt ka sarnast ruumi kontseptualiseerimist arhitektuuris - Hillier, 2007). Planeerimisteoreetikud rõhutavad mitmeperspektiivse lähenemise, mis hõlmab lisaks territoriaalsele ruumile ka selle kasutamisega seotud asjaolusid, tähtsust ruumi planeerimises.

Teiseks oluliseks suundumuseks ruumi mõtestamisel on kujunenud (kvaliteetse) elukeskkonna perspektiiv. See kontseptuaalne arusaamine domineerib näiteks urbanistikas (Lynch, 1960, Gehl, 2010; 2011; Sim, 2019), arhitektuuris (Rossi, 1966/1982) ja geograafilises maastikuökoloogias (vt Opdam et al., 2002). Ruumist kui (elu)keskkonnast ja elukeskkonna parendamise eesmärgist lähtuvad ruumiloome eksperdirühma aruande ettepanekud, samuti kvaliteetse elukeskkonna riikliku arengukava initsiatiiv. Rahvusvaheliselt on ruumi kui elukeskkonna arendamise keskseks suunanäitajaks Davosi deklaratsioon.

Ruumiline praktika on mitmetahuline ja kontseptuaalseid käsitlusi ruumilistest suhetest on rohkem kui ülal markeeritud võrgustikuline/süsteemne ning elukeskkonnaline arusaam. Ruumikäsitluse kaasajastamiseks Eesti ruumipoliitikas on nende kahe perspektiivi lisamine üleriigilise planeeringu ruumilahendustesse siiski oluliseks sammuks edasi. Seejuures ei ole eesmärgipärane ega vajalik loobuda traditsioonilise territoriaalse ruumi kontseptsioonist üleriigilise planeeringu ruumilahendustes. Sel on oma selge roll komplekssete ruumiliste protsesside raamistamisel. Maakasutuse põhisest lähenemisest on otstarbekas lähtuda näiteks ruumilise arengu kartograafilisel ja skemaatilisel visualiseerimisel. ÜRP koostamisel on eesmärk liikuda piiratud ja ühiskonna arengu seisukohast sekundaarse territoriaalse ruumi ainutähtsustamisest laiema arusaama suunas. Ootust võrgustikulisest ja omavahelisi suhteid tähtsustavast ruumikäsitlusest lähtumise osas väljendasid ka lähteseisukohtade koostamisel mitmed valitsusasutused.

Kokkuvõttes, üleriigilises planeeringus tervikliku ruumivisiooni ja –strateegia väljatöötamisel tuleb läbi mõelda nii territoriaalse ruumi, elukeskkonna ruumi kui ka võrgustikulise ruumi käsitlused ja teha seda kooskõlaliselt. Läbimõeldud ja laiapõhjalise planeerimisprotsessi ülesanne on silmas pidada nii võrgustikulise ruumi vajadusi ja võimalusi kui kvaliteetse elukeskkonna väärtusi ning kujundada nende alusel territoriaalne ruum. Need ruumikäsitlused ei pruugi olla vastuolus, kuid rõhutavad sageli erinevaid tahke.

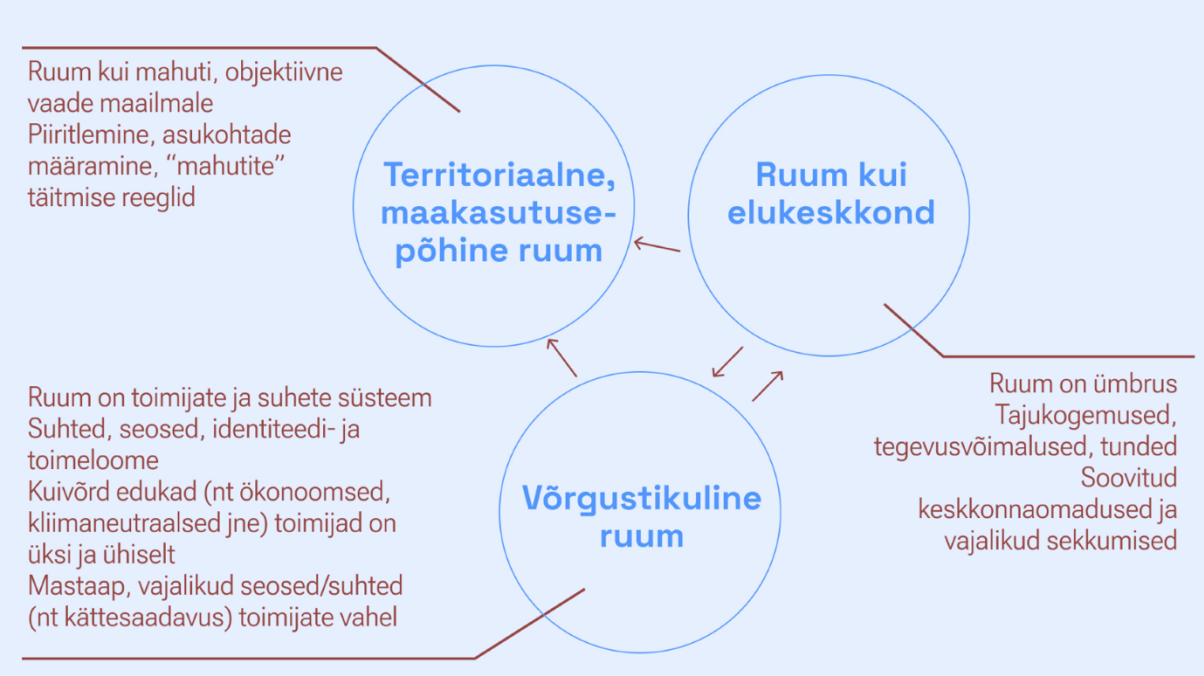

Joonis 1. Mitmevaateline ruumikäsitlus üleriigilises planeeringus.

KASUTATUD ALLIKAD

Davoudi, Simin and Strange, Ian (2008). Conceptions of Space and Place in Strategic Spatial Planning RTPI Library Series. Taylor & Francis Routledge.

Gehl, Jan (2010). Cities for People. Washington: Island Press.

Gehl, Jan (2011). Life between Buidlings. Using Public Space. Washington: Island Press.

Graham, Stephen and Healey, Patsy (1999). Relational concepts of space and place: Issues for planning theory and practice, European Planning Studies, 7:5, 623-646, DOI:

10.1080/09654319908720542

Healey, Patsy (2007). Urban Complexity and Spatial Strategies Towards a relational planning for our times. THE RTPI Library Series. London ja New York: Routledge.

Hillier, Bill (2007). Space is the machine. A configurational theory of architecture. London: Space Syntax.

Lynch, Kevin (1960). The Image of the City. Cambridge: The M.I.T. Press.

Opdam, Paul; Foppen, Ruud & Vos, Claire (2002). Bridging the gap between ecology and spatial planning in landscape ecology. Landscape Ecology 16: 767–779.

Rossi, Aldo (1966/1982). The Architecture of the City. Cambridge: The M.I.T. Press.

Sim, David (2019). Soft City. Building Density for Everyday Life. Washington: Island Press